

ПРЫНЦЫП РОЎНЫХ МАГЧЫМАСЦЕЙ У БІБЛІЯТЭЧНЫМ АБСЛУГОЎВАННІ ІНВАЛІДАЎ ПА ЗРОКУ

Н. Я. ПЕТУШКА,

кандыдат педагогічных навук, дацэнт кафедры менеджменту інфармацыйна-дакументнай сферы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

У артыкуле даследуецца важная сацыяльная праблема — шляхі забеспячэння роўнага доступу да інфармацыі інвалідаў па зроку. Гэтая задача знаходзіцца ў цэнтры ўвагі тыфлабібліятэчнага ўстановаў — аднаго з раздзелаў бібліятэчнага ўстановаў. Аўтар на аснове аналізу апублікаваных матэрыялаў паспрабаваў разгледзець зараджэнне і станаўленне прынцыпу роўных магчымасцей у бібліятэчным абслугоўванні інвалідаў па зроку, абгрунтаваць яго прыярытэтнасць.

У агульнанавуковым плане *прынцып* (ад лац. *principium* — пачатак, аснова) — гэта асноўнае першапачатковае палажэнне якой-небудзь тэорыі, вучэння, навукі, светапогляду, а таксама ўнутранае перакананне чалавека. Існаванне і развіццё любой навукі і адпаведнай ёй галіны практычнай дзейнасці, у тым ліку бібліятэчнага і бібліятэчнай дзейнасці, без дадзенага палажэння немагчымы. Яны вызначаюць патрабаванні да розных відаў дзейнасці бібліятэкі, у тым ліку і да абслугоўвання карыстальнікаў.

Прынцып бібліятэчнага абслугоўвання інвалідаў па зроку фарміруецца з улікам сутнасці бібліятэкі як сацыяльнага інстытута, якая заключаецца ў задавальненні патрэб карыстальнікаў бібліятэкі шляхам аказання паслуг. Для рэалізацыі гэтай мэты бібліятэцы неабходна кіравацца ідэяй роўных магчымасцей.

Ідэя роўных магчымасцей накіравана на гуманізацыю дзейнасці бібліятэкі, работу з чытачамі, яна канкрэтызуе патрабаванні агульнадаступнасці і роўнага доступу да інфармацыі. Яна не прынесена зверху, а стала вынікам гістарычнага развіцця бібліятэчнага абслугоўвання інвалідаў па зроку, якое абумоўлена сацыякультурным становішчам сляпых і слабабачачых і знаходзіцца з ім у цеснай сувязі.

На аснове аналізу апублікаваных матэрыялаў паспрабуем разгледзець зараджэнне, станаўленне і характар развіцця ідэі роўных магчымасцей. У агульных рысах ахарактарызуем эвалюцыю сацыяльнага становішча сляпых і ўплыў на прынцыпы іх бібліятэчнага абслугоўвання такіх

фактараў, як адукацыя, друк, навукова-тэхнічны прагрэс у розных гістарычных перыяды.

У антычную эпоху чалавечая жыццё, асабліва жыццё дзіцяці-інваліда, не з'яўлялася каштоўнасцю само па сабе. Напрыклад, цар старажытнай Спарты Лікург (IX—VIII ст. да н.э.) выдаў закон, які патрабаваў змярцвяць фізічна непаўнацэнных немаўлят [5, с. 18]. Філософ Сенека сцвярджаў: «Мы убиваем и топим детей, которые рождаются на свет хилыми и обезображенными. Мы поступаем так не из-за гнева и досады, а руководствуясь правилами разума: отделять негодное от здорового» [5, с. 23]. З часам у Грэцыі і Рыме ўводзіцца абмежаванні на дзетазабойствы, але абяздоленыя дзеці пакідаюцца на волю лёсу. Адносіны да выжываючых калек былі падчас цяжкімі, іх вучылі пабірацца. У Рыме, напрыклад, сляпых хлопчыкі пажыццёва сядзелі прыкаванымі да вёслаў на галерах, а дзяўчычкі-рабыні выкарыстоўваліся ў якасці наложніц [5, с. 24]. З-за неразумення прычын слепаты і магчымасцей сляпых некаторыя здаровыя людзі адносіліся да іх з прымхлівым страхам, іншыя — з павагай. Лічылася, што сляпых маюць шэраг пераваг: яны лепш пазнаюць свой унутраны свет, у іх глыбей развіваюцца розум і ўяўленне. Вядома, што найвялікшы мысліцель старажытнасці Арыстоць (384—322 гг. да н.э.) не лічыў слепату калецтвам. Ён адзначаў, што людзі, якія страцілі зрок у раннім дзяцінстве, з'яўляюцца «маральна стэрыльнымі», а якія страцілі зрок пазней — ствараюць уласную сістэму з мэтай «застацца ў сувязі з акружаючымі». Захавальнікамі народнай мудрасці (спевакамі, паэтамі) у паданнях часта былі сляпых —

Гамер, Эзоп, Дзідзім Александрыйскі (Сляпы), Дэмакрыт. Пра Дэмакрыта гаварылі, што ён сам асляпіў сябе, каб прысвяціць сваё жыццё толькі філасофіі.

Такім чынам, у антычным свеце адносіны грамадства і дзяржавы да сляпых маюць дзве тэндэнцыі — негатывную і пазітыўную, гуманную. Гэтыя тэндэнцыі захавалі сваё значэнне і да нашага часу. У эпоху ранняга Сярэднявечча ў Еўропе пачынае фарміравацца тэндэнцыя да дыскрымінацыі асоб з фізічнымі і псіхічнымі парушэннямі ў развіцці, заканадаўства не прызнае інвалідаў дзеяздольнымі.

На Русі пачатак міласэрнасці да дзяцей, асабліва пакінутых і інвалідаў, звязваюць з прыняццем хрысціянства, з яго шматлікімі заветамі. Царква адыграла дзейную сацыяльную ролю ў апекаванні, навучанні і выхаванні сляпых у Беларусі [2].

У другой палове XVII стагоддзя ўзнікае канцэпцыя «натуральнага» права, сфармуляваная Дж. Локкам (1632—1704), які выдзяляў у якасці натуральных права чалавека на жыццё, свабоду і ўласнасць. Гэтая канцэпцыя стала ідэалогіяй еўрапейскай асветы. Пачынаючы з XVIII стагоддзя кардынальна змяніліся адносіны да людзей з рознымі парушэннямі, адбываецца зацвярдженне дэмакратычнага погляду на іх грамадзянскія правы. Падцвярдженнем таму з'яўляецца прыняцце ў Францыі ў 1793 годзе «Дэкларацыі правоў чалавека», якая абвясціла роўнасць усіх людзей.

Змены ў грамадскай свядомасці былі падрыхтаваны ідэямі Дэні Дзідро (1713—1784) і яго паслядоўнікамі. У 1749 годзе Д. Дзідро апублікаваў «Пісьмо аб сляпых у настаўленне бачачым», дзе дэкламуецца сенсуалістычная тэорыя пазнання, якая прызнае крыніцай нашых ведаў адчуванне. Абапіраючыся на факты жыцця слепанароджаных з Пюіза і сляпога матэматыка Н. Саундэрсана, Д. Дзідро выдзеліў асаблівасці чалавечых пачуццяў і паказаў, што інтэлектуальныя ідэі і маральныя паняцці чалавека цесна звязаны з будовай яго цела і станам органаў пачуццяў [7, с. 30].

Адным з паслядоўнікаў філасофскіх ідэй Д. Дзідро стаў французскі педагог Валянцін Гаюі (1745—1822), які ў 1784 годзе садзейнічаў арганізацыі адукацыйных устаноў для сляпых у Францыі, Германіі і Расіі. Ён на ўласныя сродкі заснаваў у Парыжы першую ў гісторыі школу для сляпых дзяцей, распрацаваў сістэму чытання і пісьма, методыку навучання дзяцей розным прадметам, уключаючы пісьмо, чытанне, арыфметыку, музыку. У 1786 годзе В. Гаюі надрукаваў першую кнігу для сляпых «Даследаванне навучання

сляпых» рэльефным шрыфтам, які ўяўляў сабою спрошчаныя выпуклыя літары для бачачых.

Працы Д. Дзідро і В. Гаюі прыцягнулі ўвагу сусветнай грамадскасці да становішча сляпых і паказалі неабходнасць спецыяльнага і сістэматычнага іх навучання.

У 1806 годзе па запрашэнні імператара Аляксандра I В. Гаюі прыехаў у Расію, дзе жыў да 1817 года. У 1807 годзе ён заснаваў у Пецярбургу першую ў краіне школу — інстытут для сляпых дзяцей, паклаў у аснову выкладання ўжо прайшоўшую апрабаванне методыку навучання і сістэму чытання і пісьма. У інстытуце атрымалі падрыхтоўку першыя сляпяыя рамеснікі, музыканты і настаўнікі — тыфлапедагогі, якія працягвалі справу адукацыі сляпых у Расіі.

У пачатку XIX стагоддзя школы для сляпых былі адчынены ў многіх краінах свету. У шэрагу еўрапейскіх краін сацыяльна-культурнае раўнапраўе інвалідаў па зроку пачалося з моманту заканадаўчага замацавання агульнаадукацыйнага навучання. Так, абавязковае навучанне сляпых было ўведзена ў Даніі (1817), Нарвегіі (1883), Аўстраліі (1883), Англіі (1893). У Францыі закон ад 28 чэрвеня 1857 года прызнае абавязкам і доўгам дзяржавы даваць магчымасць атрымліваць пачатковую адукацыю ўсім дзецям, у тым ліку сляпым [3].

З паляпшэннем адукацыі сляпых і павелічэннем ліку адукаваных з'явілася патрэбнасць у тактыльных матэрыялах. Аднак у той час адсутнічала ўніверсальная простая сістэма чытання і пісьма. У пачатку XIX стагоддзя ў свеце існавала прыкладна 20 сістэм выпуклага друку, большасць якіх была вынайздзена бачачымі людзьмі. У сувязі з гэтым неадкладнай стала патрэбнасць ва ўніверсальнай сістэме, якой маглі б карыстацца сляпяыя і настаўнікі.

Унікальная роля ў распрацоўцы ўніверсальнай сістэмы належыць Луі Браілю (1809—1852). Ён прапанаваў кропкавую сістэму абазначэння літар, матэматычных і нотных знакаў, якая была распрацавана з улікам адчувальных магчымасцей сляпых. Сістэма Браіля значна аблегчыла самастойнае пісьмо вучняў і кнігадрукаванне для сляпых.

З'яўленне навучальных устаноў для сляпых, а таксама кнігадрукаванне паслужылі асновай для з'яўлення бібліятэк, спачатку пры школах, а ў другой палове XIX стагоддзя і самастойных бібліятэк, фінансуемых за кошт дабрачынных сродкаў, а таксама аддзелаў пры некаторых публічных бібліятэках. Сляпым людзям была дана магчымасць атрымаць адукацыю, кары-

стацца бібліятэкай, браць кнігі для чытання. Іх патрэбнасць у чытанні з'явілася стымулам далейшага развіцця бібліятэчнага абслугоўвання. Набытыя з кніг веды абагачалі сляпых людзей, павышалі іх узровень адукаванасці і, адпаведна, пашыралі інфармацыйныя запыты.

У першай палове XX стагоддзя паскораным тэмпам развівалася кнігадрукаванне, што дазволіла выдаваць кнігі ў патрэбнай для чытачоў колькасці экзэмпляраў. Гэты фактар садзейнічаў развіццю бібліятэчнага абслугоўвання сляпых. Менавіта ў гэты перыяд з'явіліся наступныя перадумовы ажыццяўлення прынцыпу роўных магчымасцей: людзі, якія страцілі зрок, прыцягваюцца да бібліятэчнага абслугоўвання, чытання рэльефна-кропкавых кніг; узмацняецца выкарыстанне спецыфічных формаў і метадаў работы; улічваюцца асаблівасці інвалідаў па зроку. Развіццё навукі і тэхнікі і рост патрэбнасцей сляпых людзей у інфармацыі абумовілі з'яўленне агульнай кнігі ў пачатку 30-х гадоў XX стагоддзя. Гэта дазволіла пашырыць чытацкую аўдыторыю ў асноўным за кошт людзей, якія не валодалі сістэмай Брайля (людзі, якія дрэнна бачаць, аслепшыя ў дарослым узросце, асобы з рознымі групамі інваліднасці). Наступствы Першай і Другой сусветных войнаў садзейнічалі з'яўленню значнай колькасці інвалідаў, у тым ліку па зроку.

Пасля Другой сусветнай вайны ўзмацніўся грамадскі рух сляпых, створаны Сусветны саюз сляпых (1984). У гэты час актывізавалася ўвага да праблем інвалідаў з боку ААН і іншых міжнародных арганізацый. У гэты перыяд у заходніх дэмакратычных краінах атрымлівае распаўсюджванне ідэя інтэграцыі людзей з рознымі абмежаваннямі ў жыццядзейнасці (гэта значыць іх паўнацэннае і паўнакроўнае ўключэнне ў грамадства, заснаванае на прынцыпах сацыяльнай справядлівасці і роўнасці ўсіх людзей). Менавіта ў гэты перыяд на змену старой парадыгме грамадскай і дзяржаўнай свядомасці «паўнацэнная большасць» — «непаўнацэнная меншасць» прыходзіць новая — «адзінае грамадства», якое ўключае людзей з рознымі праблемамі [4, с. 3]. Грамадства прыходзіць да разумення таго, што не ўсе людзі могуць адпавядаць стандартам, што яны адрозніваюцца адзін ад другога, маюць розныя інтарэсы і патрэбнасці. Фарміруецца новая норма — прызнанне і павага да адрозненняў паміж людзьмі.

Генеральная Асамблея ААН, кіруючыся «Усеагульнай дэкларацыяй правоў чалавека», у 1975 годзе прымае дэкларацыю «Аб пра-

вах інвалідаў». 1981 год быў аб'яўлены ААН Міжнародным годам інвалідаў, а 1983—1992 гады — Дзесяцігоддзем інвалідаў. Вынікам гэтых акцый стала Сусветная праграма дзеянняў у адносінах інвалідаў і прыняццем у 1993 годзе «Стандартных правілаў забеспячэння роўных магчымасцей для інвалідаў» [2]. Гэтыя правілы накіраваны на прыстасаванне розных сістэм грамадства да патрэб людзей з абмежаваннямі ў жыццядзейнасці. Адным з правілаў, уключаным у вышэйадзначаны дакумент, з'яўляецца забеспячэнне роўных магчымасцей у свабодным доступе да інфармацыі. У дачыненні да бібліятэчнай справы гэта азначае неабходнасць адаптацыі ўсёй сістэмы бібліятэчнага абслугоўвання, уліку інфармацыйных патрэбнасцей інвалідаў.

Тэндэнцыі пасляваеннага перыяду аказалі станоўчы ўплыў на развіццё бібліятэчнага абслугоўвання інвалідаў па зроку на сучасным этапе. Характэрнай рысай другой паловы XX стагоддзя з'яўляецца тое, што поруч з арганізацыяй спецыялізаванага бібліятэчнага абслугоўвання людзей, якія не бачаць, ажыццяўляемага спецыяльнымі бібліятэкамі для сляпых, зараджаецца інтэграванае бібліятэчнае абслугоўванне [4]. Інтэграванае бібліятэчнае абслугоўванне — гэта своеасаблівы паказчык рэалізацыі прынцыпу роўных магчымасцей. Рознабаковасць прынцыпу і правамернасць яго прызнання ў якасці аднаго з асноўных прынцыпаў бібліятэчнага абслугоўвання заключаецца ў тым, што яго можна выкарыстоўваць у адносінах да сацыяльна неабароненых груп насельніцтва. Гэта падцвярджае вопыт бібліятэк для сляпых.

Ідэі інтэграванага бібліятэчнага абслугоўвання інвалідаў закладзены ў многіх міжнародных дакументах, нацыянальных законах і інш. Напрыклад, у новай рэдакцыі «Маніфеста ЮНЕСКА аб публічнай бібліятэцы» (1994) прапанаваны наступныя галоўныя задачы бібліятэк: даць магчымасць усім грамадзянам, розным групам карыстальнікаў адкрытага і роўнага доступу да бібліятэчных фондаў, інфармацыі, розных відаў паслуг, у тым ліку і для ажыццяўлення рознага роду дзейнасці насельніцтва (адукацыйнай, творчай, прафесійнай, дасугавай); забеспячэнне доступу да інфармацыі ў непасрэднай блізкасці да месца жыхарства, прыярытэтнасці абслугоўвання з улікам лакальных грамадскіх патрэб; бясплатнасць абслугоўвання.

Забеспячэнне роўнага доступу да інфармацыі і бібліятэчных паслуг усіх людзей выдзелены ў якасці асноўных прынцыпаў дзейнасці

ІФЛА. У 1998 годзе Секцыя бібліятэк для сляпых ІФЛА распрацавала кіраўніцтва па бібліятэчным абслугоўванні карыстальнікаў-брайлістаў, якое зацверджана Прафесійным бюро і рэкамендавана для карыстання публічнымі бібліятэкамі. Гэты дакумент развівае ідэі Маніфеста ЮНЕСКА аб публічных бібліятэках у адносінах да такой групы насельніцтва, як сляпых чытачы брайлераўскай літаратуры. У ім падкрэсліваецца, што абавязкам публічнай бібліятэкі з'яўляецца забеспячэнне спецыяльнымі службамі і матэрыяламі людзей, якія не могуць чытаць друкаваныя дакументы і карыстацца звычайнымі паслугамі. Гэтыя ж прынцыпы заложаны ў Канстытуцыі і законах, што дзейнічаюць у Рэспубліцы Беларусь.

Такім чынам, прынцып роўных магчымасцей сацыяльна абумоўлены і з'яўляецца вынікам абагульнення тэндэнцый, якія аб'ектыўна дзейнічаюць у існуючай сістэме бібліятэчнага абслугоўвання інвалідаў па зроку, паказвае патрабаванні да практычнай дзейнасці бібліятэк розных тыпаў. Яго змест складаюць узаемазвязаныя кампаненты — даступнасць для інвалідаў па зроку сістэмы бібліятэчнага абслугоўвання і даступнасць інфармацыйных рэсурсаў, што забяспечваецца праз бібліятэчныя паслугі.

Метады прынцыпу роўных магчымасцей у бібліятэчным абслугоўванні грунтуюцца на тэарэтычных палажэннях дэфекталогіі, а таксама тыфлапедагагікі і тыфлапсіхалогіі.

Для бібліятэчнага абслугоўвання інвалідаў па зроку асаблівую каштоўнасць прадстаўляе тэорыя кампенсацыі парушаных функцый, якую абгрунтаваў Л. С. Выгоцкі [1, с. 51]. Як адзначаў вучоны, адначасова з дэфектам інваліду даюцца і псіхалагічныя сілы, якія садзейнічаюць пераадоленню гэтага дэфекту, таму што ён (дэфект) з'яўляецца не толькі недахопам, але і стымулам для яго кампенсацыі.

Кампенсацыя зроку не з'яўляецца аўтаматычным працэсам: дотык, слых і іншыя аналізатары не дазваляюць сляпому чалавеку кампенсаваць зрокавае ўспрыняццё, яны ўдасканалюцца, становяцца больш адчувальнымі. Побач з выкарыстаннем ахоўных аналізатараў у кампенсацыі слепаты важнае значэнне маюць як вышэйшыя пазнавальныя працэсы (мова, мысленне, уяўленне), так і чытанне, спецыяльныя метады карэкцыі дрэннага зроку і інш. Як адзначаў Л. С. Выгоцкі, «задача воспитания заключается в том, чтобы ввести слепого... в жизнь и создать компенсацию его физического недостатка. Задача сводится к тому, чтобы нарушение социальной связи с жизнью было налажено каким-то другим путём» [1, с. 51].

Стварэнне ўмоў, неабходных шляхоў для паспяховага авалодання сляпымі і людзьмі, якія дрэнна бачаць, ведамі і вопытам, назапашаным чалавецтвам, патрабуюць выкарыстання спецыяльных сродкаў у рабоце бібліятэкі. Рэльефна-кропкавыя дакументы, адпаведныя прылады для пісьма, усе магчымыя тэхнічныя прылады кампенсацыі зроку, наглядныя дапаможнікі, прызначаныя для дотыкавага ўспрыняцця, дазваляюць пашырыць пазнавальныя і прафесійныя магчымасці сляпых і людзей, што дрэнна бачаць, садзейнічаць сацыяльнай рэабілітацыі інвалідаў па зроку.

Істотным сродкам слепаты (і дрэннага зроку з'яўляецца інфармацыйная тэхніка, якую выкарыстоўваюць бібліятэкі. Наша даследаванне паказала, што ў цяперашні час у рэспубліцы далёка не ўсе сляпых карыстаюцца інфармацыйнай тэхнікай [6]. Для таго каб інваліды па зроку мелі роўныя магчымасці доступу да інфармацыі з дапамогай сучасных сродкаў, патрэбна адпаведная апаратура для асабістага карыстання. Гэта дазволіць інвалідам па зроку аператыўна атрымаваць неабходную інфармацыю.

Прынцып роўных магчымасцей прадугледжвае адаптацыю сістэмы бібліятэчнага абслугоўвання ўсяго інфармацыйнага бібліятэчнага асяроддзя да патрэб інвалідаў па зроку з мэтай больш поўнага задавальнення іх інфармацыйных патрэб, унясенне адпаведных змяненняў ва ўсе элементы бібліятэчнай сістэмы. Калі прыняць за аснову чатырохэлементную мадэль бібліятэкі, прапанаваную Ю. Н. Сталяровым, то можна прасачыць пэўную ўзаемасувязь інфармацыі кожнага з яе элементаў у працэсе ўключэння інвалідаў па зроку ў лік карыстальнікаў. Так, інфармацыйныя рэсурсы бібліятэкі павінны ўключаць кнігі, надрукаваныя па сістэме Брайля, агучаныя дакументы. Камплектаванне бібліятэчнага фонду пэўнымі выданнямі павінна ажыццяўляцца на аснове ўліку вопыту, пажаданняў карыстальнікаў, іх арыентацыі на работу з пэўнымі носьбітамі інфармацыі. Як паказала наша даследаванне, сляпых і людзі, якія дрэнна бачаць, карыстаюцца дакументамі на розных носьбітах [6]. Адны жадаюць чытаць брайлеўскія выданні, другія — слухаць агучаныя тэксты, трэція — працаваць з чытальнікамі, чацвёртыя — карыстацца электроннымі варыянтамі кнігі. Прычым навучальную літаратуру часцей за ўсё ўспрымаюць па сістэме Брайля, а забаўляльную — слухаюць у запісах на касетах. Людзі, якія дрэнна бачаць, могуць чытаць кнігі, надрукаваныя буйным шрыфтам, слухаць агучаныя кнігі. Навучэнцы школ і універсітэтаў аддаюць перавагу атрымманню

інфармацыі непасрэдна на свой хатні камп'ютар. Гэтыя выданні павінны адлюстроўвацца ў даведачна-пошукавым апаратае бібліятэкі, які таксама неабходна зрабіць даступным для вышэйадзначанай катэгорыі карыстальнікаў.

Аператыўнае забеспячэнне бібліяграфічнай інфармацыяй інвалідаў па зроку становіцца вышэйшым фактарам стварэння для іх роўных магчымасцей доступу да інфармацыі. У сучасных умовах бібліяграфічных рэсурсаў адной бібліятэкі недастаткова для роўнага доступу сляпых да інфармацыі. Гэты недахоп можна кампенсаваць шляхам выкарыстання бібліяграфічных прадуктаў і паслуг іншых бібліятэк. Укараненне аўтаматызаваных тэхналогій і тэлекамунікацый садзейнічае ўзаемадзейню бібліятэк розных тыпаў інфармацыйных служб у задавальненні патрэбнасцей сляпых і карыстальнікаў інфармацыі, якія дрэнна бачаць.

Адпаведныя змяненні адбываюцца і ў матэрыяльна-тэхнічнай базе бібліятэкі. Бібліятэчныя памяшканні, чытацкія зоны, мэбля павінны быць прыстасаваны да самастойнай арыентацыі і камфортнай работы сляпых чытачоў. Акрамя таго, спатрэбяцца розныя дапаможныя тыфлатэхнічныя сродкі карэкцыі і кампенсацыі дэфектаў зроку. Гэта і «чытаючыя» машыны, і электронныя лупы, і адаптаваныя для сляпых аўтаматызаваныя рабочыя месцы з брайлеўскім дысплэем, сінтэзатары мовы, якія забяспечваюць роўныя магчымасці доступу для сляпых і карыстальнікаў бібліятэк з дрэнным зрокам да інфармацыі.

Камфортнасць абслугоўвання інвалідаў па зроку прадугледжвае стварэнне такіх умоў, калі ўся бібліятэчная інфраструктура арганізавана не толькі з улікам патрэбнасцей сярэднястатыстычнага карыстальніка, але і арыентавана на патрэбнасці і магчымасці людзей з рознага роду абмежаваннямі, у тым ліку і зрокавымі.

Каб аказаць кваліфікаваную дапамогу інвалідам па зроку, бібліятэчнаму персаналу неабходна авалодаць асновамі дэфекталогіі, метадыкай абслугоўвання карыстальнікаў — інвалідаў па зроку, навыкамі работы са спецыяльнай тэхнікай для

сляпых, нават змяніць у пэўнай ступені прывычныя алгарытмы сваёй дзейнасці.

Выкарыстанне рэльефна-кропкавай літаратуры, адпаведных прылад для пісьма, разнастайных тэхнічных прылад кампенсацыі зроку, наглядных дапаможнікаў, прызначаных для дотыкавага ўспрыняцця, дазваляе пашырыць пазнавальныя і прафесійныя магчымасці сляпых і людзей з дрэнным зрокам, садзейнічаць сацыяльнай рэабілітацыі інвалідаў па зроку.

Такім чынам, ажыццяўленне прынцыпу роўных магчымасцей прадугледжвае гуманізацыю бібліятэчнай дзейнасці, з улікам індывідуальных псіхафізіялагічных асаблівасцей, кампенсацыйных магчымасцей, арыентацыю на здольнасць, а не на няздольнасць чытача.

Спіс

выкарыстанай літаратуры

1. *Выготский, Л. С.* Собрание сочинений [Текст]: в 6 т. / Л. С. Выготский; под ред. Т. А. Власовой. — М. : Педагогика, 1983. — Т. 5: Основы дефектологии.
2. *Григорьев, А. Д.* Социальная работа на Беларуси: история, опыт, проблемы [Текст] / А. Д. Григорьев. — Минск : Дизайн ПРО, 2000. — 240 с.
3. *Диянская, Г. П.* Библиотеки для слепых за рубежом: аспекты обеспечения равного доступа к информации [Текст] / Г. П. Диянская; Рос. гос. б-ка для слепых. — М., 1996. — 193 с.
4. *Диянская, Г. П.* Интегрированное библиотечное обслуживание инвалидов по зрению [Текст]: лекция / Г. П. Диянская; Моск. гос. ун-т культуры; Рос. гос. б-ка для слепых. — М., 1999. — 39 с.
5. *Малофеев, Н. Н.* Специальное образование в России и за рубежом [Текст] : в 2 ч. / Н. Н. Малофеев. — М. : Ин-т коррекц. пед. РАО, 1996. — Ч. 1: Западная Европа. — 180 с.
6. *Петушко, Н. Е.* Библиотека и инвалиды по зрению: аспекты взаимодействия [Текст] / Н. Е. Петушко // Веснік Бел. дзярж. ун-та культуры і мастацтваў. — 2006. — № 6. — С. 113—120.
7. Специальная педагогика [Текст] : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л. Н. Аксёнова [и др.]; под ред. Н. М. Назаровой. — М. : Академия, 2000. — 400 с.